

Väglledning om näringspenningtvätt

Beslutad av Simpts styrgrupp i november 2024

Innehållsförteckning

Näringspenningtvätt	3
Inledning	3
Klandervärt risktagande	4
Särskilt om den som är verksamhetsutövare enligt penningtvättslagen	4
Sammanfattning.....	5

Simpts vägledning har tagits fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Denna del av vägledningen är branschgemensam.

Näringspenningtvätt

Inledning

Syftet med denna vägledning är att beskriva brottet näringspenningtvätt.

Näringspenningtvätt regleras i 7 § lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott. Enligt den bestämmelsen ska den som i näringsverksamhet eller såsom led i en verksamhet som bedrivs vane-
mässigt eller annars i större omfattning medverkar till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte dömas för näringspenningtvätt.

Det finns inget krav på att sådan näringsverksamhet som anges i bestämmelsen om näringspenningtvätt ska bedrivas av en verksamhetsutövare i penningtvättslagens mening. Även verksamheter som inte omfattas av penningtvättslagen omfattas av den straffrättsliga regleringen, t.ex. sakförsäkringsverksamhet.

Verksamhetsutövarens kunder kan göra sig skyldiga till näringspenningtvätt. I fokus för denna vägledning är dock det straffansvar som kan träffa enskilda personer hos verksamhetsutövare. Exempelvis kan personal hos verksamhetsutövare göra sig skyldiga till näringspenningtvätt om de medverkar till en åtgärd som, vid en objektiv bedömning, skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. Det handlar om när någon agerar på ett sätt som utgör ett *klandervärt risktagande*. Straffbestämmelsen motiverades med att det är angeläget att motverka verksamheter som mer eller mindre öppet låter sig utnyttjas för penningtvätt (prop. 2013/14:121 s. 60 och NJA 2022 s. 42).

Sådana omständigheter som att det är oklart varifrån pengarna kommer, varför transaktionerna genomförs och vad pengarna ska användas till innebär ofta att åtgärderna kan antas vara vidtagna i penningtvättssyfte. Att det är fråga om en transaktion som avser en stor mängd kontanter kan också, beroende på sammanhanget, utgöra en kvalificerad omständighet (NJA 2022 s. 42). Det förhållandet att egendomen senare visar sig vara legitim minskar inte det klandervärda risktagande som personen gjort sig skyldig till, varför straffansvar bör kunna utkrävas även i den situationen (prop. 2013/14:121 s. 61).

Klandervärt risktagande

Enligt förarbetena till 7 § lagen om straff för penningtvättsbrott bör straffansvaret träffa den som inser att omständigheterna kring en åtgärd eller transaktion är sådana att de objektivt talar för att åtgärden vidtas i syfte att tvätta pengar, men ändå medverkar till att genomföra den. Vad som bestraffas är att gärningsmannen vidtar en åtgärd i en situation där handlandet måste sägas innebära ett *klandervärt risktagande*. Det är fråga om uppsåtlig medverkan till transaktioner som utifrån de yttre omständigheterna är att bedöma som misstänkta och som därför inte bör utföras. Det är alltså inte fråga om kriminalisering av oaktsamhet (prop. 2013/14:121 s. 60).

Det är omständigheterna under vilka åtgärden vidtogs som bör vara avgörande för om ett klandervärt risktagande ska anses föreligga. Eftersom en penningtransaktion i sig normalt inte kan anses som något misstänkt (jämfört med näringshäleri där egendomen som sådan kan visa tecken på att det är stöldgods) bör det i regel föreligga någon kvalificerande omständighet för att en sådan transaktion skäligen ska kunna antas vara vidtagen i penningtvättssyfte. En sådan omständighet kan vara sättet på vilket transaktioner genomförs (prop. 2013/14:121 s. 115).

Det klandervärda beteende som bestämmelsen tar sikte på består i en uppsåtlig medverkan vid transaktioner som objektivt sett framstår som misstänkta, inte i underlåtenheten att följa kontrollrutiner. En annan sak är att sådan underlåtenhet kan utgöra en omständighet som bör beaktas vid bedömningen av om någon gjort sig skyldig till näringspenningtvätt. Det förhållandet att egendomen senare visar sig vara legitim minskar inte det klandervärda risktagande som personen gjort sig skyldig till, varför straffansvar bör kunna utkrävas även i den situationen (prop. 2013/14:121 s. 61).

Eftersom det rör sig om ett straffrättsligt ansvar är det i första hand den eller de personer som i det enskilda fallet har tagit ställning till och därigenom medverkat till en viss åtgärd som kan hållas ansvariga. Därutöver kan den som anstiftat brottet eller som främjat gärningen genom råd och dåd dömas för medverkan (23 kap. 4 § BrB). Det innebär att det finns möjligheter att döma en person till ansvar för att t.ex. i ledande ställning i en verksamhet ha skapat rutiner som syftar till att möjliggöra penningtvätt (prop. 2013/14:121 s. 61).

Särskilt om den som är verksamhetsutövare enligt penningtvättslagen

Lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen) ställer särskilda krav på kundkännedom, rutiner och granskning vid genomförandet av transaktioner. Vid bedömningen av om någon i en sådan näringsverksamhet som omfattas av penningtvättslagen, dvs. verksamhetsutövare, har medverkat till en åtgärd som skäligen kan antas vara vidtagen i penningtvättssyfte, kan därför vad som föreskrivs i penningtvättslagen vara av betydelse vid prövningen av om det varit fråga om ett klandervärt risktagande (NJA 2022 s. 42).

I de fall som det i enlighet med reglerna i penningtvättslagen är legitimt att genomföra transaktionen trots att den är misstänkt, ska något straffansvar inte kunna följa. Den som, oavsett vilket teknikstöd vederbörande har, följer penningtvättslagens regler om bl.a. kontroll och rapportering och som gör en bedömning som senare visar sig vara felaktig ska inte heller drabbas av straffansvar (prop. 2013/14:121 s. 60 och 61).

Ekobrottsmyndigheten (EBM) och Åklagarmyndigheten har tagit fram rättslig vägledning om bl.a. näringspenningtvätt [Rättslig vägledning](#). I den vägledningen framgår bl.a. att i verksamheter som lyder under den administrativa penningtvättslagen uppställs långtgående krav på näringsidkaren om bl.a. kundkännedom och vad som kan vara misstänkta transaktioner eller beteenden. Detta bör innebära att personal inom denna typ av verksamheter typiskt sett har större förståelse för att även åtgärder som i sig inte är så kvalificerade kan innefatta ett riskmoment.

Ett exempel som tas upp på s. 44 i EBM:s och Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning

Personen A får en mycket stor summa kontanter som vederbörande vet kommer från en oförvitlig närståendes legala och tillbörliga förvärv. Att ta emot kontanterna i detta läge utgör inget klandervärt risktagande och är således straffritt. Vänder sig A därefter till en verksamhetsutövare, B, för att omvandla kontanterna till kontomedel skulle ansvar enligt bestämmelsen om näringspenningtvätt emellertid kunna aktualiseras för B i egenskap av mottagare av kontanterna i detta läge. Om B exempelvis mottar kontanterna inom ramen för en verksamhet trots att A:s identitet är okänd och denne varken kan eller vill svara på frågor om varifrån kontanterna härrör och inte kan presentera något underlag avseende kontanterna, skulle B:s handlande kunna utgöra näringspenningtvätt trots att det är fråga om helt legitim egendom, om den vidtagna åtgärden anses utgöra ett klandervärt risktagande.

Även Finanspolisen har tagit fram informationsmaterial om näringspenningtvätt; Finanspolisen informerar Näringspenningtvätt, mars 2020 [Finanspolisen | Polismyndigheten](#). Där framgår bl.a. att åtgärder som kunden gör inte behöver vara vidtagna i penningtvättssyfte utan det riktar sig snarare mot verksamhetsutövaren och dennes rutiner och åtgärder för att förhindra att verksamheten används av kunder för att tvätta pengar. Trots att brottet benämns näringspenningtvätt omfattas även gärningar som begås i andra sammanhang än regelrätt näringsverksamhet och de kan även utföras av privatpersoner.

Sammanfattning

- Straffansvaret träffar den som inser att omständigheterna kring en åtgärd eller transaktion är sådana att de objektivt talar för att åtgärden vidtas i syfte att tvätta pengar, men ändå medverkar till att genomföra den. Det som bestraffas är det *klandervärda risktaganden*.
- Personal inom den typ av verksamheter som omfattas av penningtvättslagen bör typiskt sett ha större förståelse för att även åtgärder som i sig inte är så kvalificerade kan innefatta ett riskmoment.
- Straffansvar kan följa även om det senare visar sig att egendomen var legitim.
- När det i enlighet med reglerna i penningtvättslagen är legitimt att genomföra en transaktion trots att den är misstänkt, ska något straffansvar inte kunna följa.
- Den som, oavsett vilket tekniskt stöd vederbörande har, följer penningtvättslagens regler om bl.a. kontroll och rapportering och som gör en bedömning som senare visar sig vara felaktig ska inte drabbas av straffansvar.